

F I L O S O O F

Maandelijkse uitgave van de Faculteitsvereniging Utrechtse
Filosofiestudenten voor de Faculteit Wijsbegeerte Utrecht.

Jaargang 1
Juli 2000

Nummer 5
Blok 5

IN DIT NUMMER:

<i>Thema: Sloterdijk</i>	pg.1
<i>Regels voor ons Disneyland</i>	pg.1
<i>De Gebroeders</i>	pg.2
<i>Halverwege</i>	pg.2
<i>Tentamenrooster & mededelingen</i>	pg.4
<i>Humanitas domestica</i>	pg.5
<i>Summer Summary: de kalender</i>	pg.6
<i>Tunnels en torens: het reisverslag</i>	pg.7
<i>De tafelmuziek van de kannibaal</i>	pg.8
<i>Sloterdijk vs. Habermas</i>	pg.10
<i>É pericoloso sporgersi</i>	pg.10
<i>Mijn laatste ervaringen & Tot slot</i>	pg.12

VAN DE REDACTIE

THEMA: SLOTERDIJK

Hoi filosofoi!

Dit is alweer het laatste nummer voor de zomervakantie. We hebben er weer een themanummer van gemaakt, zodat het tot september wel zonder een nieuwe *FilosooF* uit te houden moet zijn. Maar: we'll be back...

Alle inmiddels traditionele rubrieken zijn in dit nummer weer vertegenwoordigd en bovendien hebben we een reeks thema-artikelen met een overzicht van de heftige discussie rond de Duitse filosoof Peter Sloterdijk en zijn lezing *Regeln für den Menschenpark*, waar iedereen wel iets over heeft gelezen in krantenbijlagen of het *Filosofie Magazine*. Ons nieuwe redactielid, Cindy de Hoop, die we bij deze van harte welkom heten, heeft een zeer verhelderende recensie geschreven over

de onlangs verschenen Nederlandse vertaling *Regels voor het Mensenpark*. Bovendien hebben we een aantal docenten om een reactie gevraagd over dit controversiële thema.

Wat ook zeer zeker het vermelden waard is: onze Belle van Zuylen gasthoogleraar, Prof. Dr. Hide Ishiguro, heeft afgelopen woensdag, 21 juni, een oratie gehouden, getiteld naar stelling 7 van Wittgensteins *Tractatus*: "*Can we speak about what cannot be said?*" Voor iedereen die niet in de gelegenheid was om daar aanwezig te zijn heb ik één tip: probeer de tekst van deze rede alsnog te krijgen, want het was zeer interessant!

In ieder geval heel veel leesplezier met deze *FilosooF*!

De redactie

¶

REGELS VOOR ONS DISNEYLAND

De true story van de affaire Sloterdijk. Een korte bespreking van de onlangs verschenen Nederlandse vertaling Regels voor het mensenpark van Peter Sloterdijk. Hoe het gebeurde en wat eraan voorafging.

Door C. de Hoop

Wie regelmatig een blik heeft geworpen op de zaterdagbijlagen van ieder zichzelf respecterend landelijk dagblad kan het niet ontgaan zijn: de affaire Sloterdijk. Of zoals het in de Duitse media genoemd wordt de affaire Habermas - Sloterdijk.

Onlangs verscheen bij Uitgeverij Boom de Nederlandse vertaling van *Regeln für den Menschenpark*, een essay van Peter

Sloterdijk, voorzien van de belangrijkste commentaren en kritieken die erop kwamen. De verschijning van dit boek was een reden om het debat, dat vorig jaar in Duitsland ontstond opnieuw te belichten.

Aanleiding voor het debat was de lezing die Sloterdijk vorig jaar hield op een academisch congres in het Beierse slot Elmau. Het thema van dit congres, waarbij een groot aantal vooraanstaande denkers aanwezig was - wat niet ongebruikelijk is bij dergelijke bijeenkomsten - was weliswaar interessant, maar niet bepaald spectaculair: '*De ethische, theologische ommekeer van de filosofie na Heideggers destructie van de ontologie*'.

vervolg op pagina 3

DE GEBROEDERS

Dostojevski had kennis genomen van het voornemen van de auteur tot het schrijven van dit laatste verhaal. Dat betekende dat Dostojevski voor de laatste keer de hoofdrol zou mogen spelen en dat zijn roem vanaf die tijd zou tanen. Zijn bestaan zou ten einde lopen en hij was gelukkig geweest.

Door R. den Dikken

‘Waarom komt er aan alle dingen een eind?’ vroeg Dostojevski zich af. ‘Waarom is er niets zo blijvend als het einde? Waarom moeten we afscheid nemen? Waarom is er een komen en een gaan?’ vroeg Dostojevski aan Tolstoj. ‘Waarom is er een begin en einde aan bestaan?’

Tolstoj voelde dat er iets was met Dostojevski, de trek die Dostojevski normaliter ten toon spreidde, was in geen velden of wegen meer te bekennen. Dostojevski sprak enkel nog waarvan hij zwijgen kon. Tolstoj kon niets anders doen dan Dostojevski met een lekkere warme kruik onder de dekens te stoppen.

Tolstoj kon alleen maar zeggen: ‘Ik weet het niet, Dostojevski, probeer maar wat te slapen.’

‘Wat is gelukkig zijn? Wat is herinneren?’ zei Dostojevski nog, maar al gauw werd hij moe. Zijn geest bevond zich tussen sluimer en slaap, tussen wat werkelijkheid heet en niet meer werkelijk genoemd wordt.

Tolstoj kon niets anders doen dan bij Dostojevski te zitten en de dekens goed te leggen. Telkens als Dostojevski zich onrustig omdraaide, probeerde Tolstoj hem in slaap te sussen. Af en toe haalde hij een nieuwe kruik. Wat restte hem anders dan de materie in dienst te stellen van degene die hem lief was als woorden onmachtig blijken te zijn. Antwoorden op zijn vragen kon hij niet geven, luisteren naar Dostojevski kon altijd, bij hem zijn zonder wat te zeggen.

‘Tussen ontstaan en vergaan ligt het bestaan’ prevelde Dostojevski. ‘Het moment nu duurt eeuwig en vervliegt als geen ander. De wind lijkt uit het niets te ontstaan, de regen lijkt aarde neer te willen slaan, de zon blijft in het middelpunt staan.’

‘Dostojevski, lig je wel lekker? Zal ik wat te drinken voor je maken?’ vroeg Tolstoj.

Dostojevski knikte en Tolstoj liep naar de keuken.

Dostojevski voelde dat hij wat moest doen om te blijven voortbestaan. Hij kon geen nakomelingschap meer produceren, ook geen nalatenschap, maar hij had Tolstoj. Tolstoj was een vriend, een echte vriend, die bij je bleef als je het moeilijk had, maar ook als je dat niet had, die voor je zorgde als je ziek was, maar ook als je dat niet was, die naar je luisterde, wat je ook maar te vertellen had.

Tolstoj kwam weer terug. ‘Hier, drink maar lekker op,’ zei hij.

‘Tolstoj, dit is heerlijk,’ zei Dostojevski.

Tolstoj glimlachte. Dit was de eerste keer dat Dostojevski hem prees. ‘Dank je wel, Dostojevski,’ fluisterde hij nog.

¶

HALVERWEGE BOY

Je zal maar doofstom geboren zijn in het New York aan het begin van de 20e eeuw, met niemand in de buurt om je vertrouwd te maken met het idee van ‘taal’. Dan zul je nooit iets begrijpen van woorden, letters en wat er gebeurt als mensen met elkaar spreken. Stel je maar eens voor dat je alleen in beelden kunt denken. Het communiceren met ‘normale’ mensen is dan welhaast onmogelijk. Als je dan ook nog een in de kast van een filmster wordt aangetroffen, is je vonnis snel getekend.

Door K.J. Marx

William Stevens, verslaggever van een kleine buurtkrant in Brooklyn, raakt gegrepen door het verhaal van Boy. Deze doofstomme jongen wordt verdacht van de moord op de filmster Norma Todd. William was altijd heimelijk verliefd op deze mooie vrouw en wil daarom meer van haar moordenaar weten. Hij gaat op onderzoek uit en ontdekt dat Boy in huis woonde bij Amy, de pianiste van de bioscoop. Zij wil echter niet over hem praten en wil alleen kwijt dat Boy een paar dagen tevoren spontaan is verdwenen.

William doet verdere navraag en de ex-vriend van Amy laat hem filmpjes zien die Boy gemaakt heeft. Hieruit blijkt dat de jongen er een heel eigen taal op na houdt, die verder door niemand begrepen kan worden. Het lijkt niet meer dan een volstrekt willekeurige verzameling beelden, maar voor Boy hadden ze een

duidelijke betekenis en logica. Hoewel het allemaal zeer intrigerend is, schiet het onderzoek er niet veel mee op.

Een paar dagen later wordt Boy schuldig bevonden aan de moord en ter dood veroordeeld. Pogingen van de verdediging om hem ontoerekeningsvatbaar te laten verklaren mochten niet baten.

William blijft echter het gevoel houden dat er iets niet klopt. Iedereen die Boy kent, gelooft in zijn onschuld. Waarom zou iemand als Boy een filmster vermoorden en vervolgens in de kast gaan zitten wachten tot de politie komt? William moet Amy te spreken zien te krijgen. Het is nog maar de vraag of dat gaat lukken en of het iets zinnigs oplevert. Als de onschuld van Boy bewezen kan worden, zouden Amy en William hem misschien van de strop kunnen redden. De inspecteur is echter zo verheugd met deze makkelijk opgeloste moordzaak, dat hij moeilijk te overtuigen zal zijn. Maar misschien is Boy wel schuldig en blijft de vraag "waarom?" als echo in ieders hoofd galmen. Zouden de films misschien aanwijzingen bevatten hierover?

Kortom, halverwege *Boy* (door J. Bernlef) ligt er nog heel veel open. Naast het plot zit het boek vol van leuke, kleine observaties over het dagelijks leven in het Brooklyn van de jaren '20. Bovendien zijn er ook voor de filosoof die geïnteresseerd is in taal en communicatie veel boeiende gedachten te vinden in dit boek. Al met al dus een aanrader.

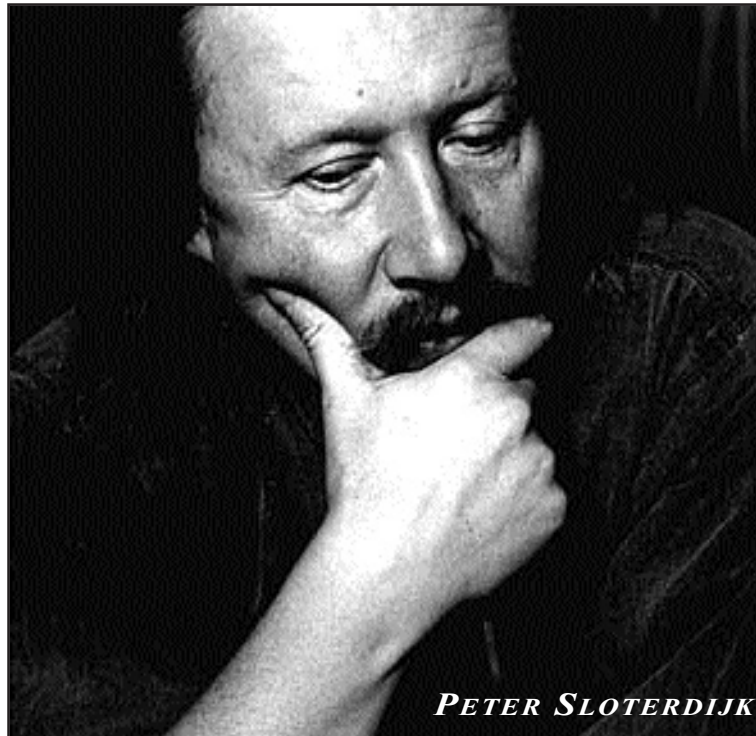
¶

REGELS VOOR ONS DISNEYLAND

Vervolg van pagina 1

Sloterdijks lezing was bedoeld als een soort antwoordbrief op Heideggers brief 'Über den Humanismus'. In deze lezing gaat Sloterdijk in op wat Heidegger 'die Lichtung' noemt, de open plek in het bos. De mens heeft een plek nodig om te wonen. Het gaat er niet om wat de mens is, maar waar de mens is. De mens is in een park, een mensenpark, aldus Sloterdijk. Om die plek om te wonen te creëren, zijn er middelen nodig om de mens te temmen, te ontbestialiseren en te domesticeren.

Een van die middelen is het humanisme, maar de oprukkende massamedia heeft dit humanisme, de klassieke lees- en schrijfcultuur, ingehaald en men moet op zoek naar andere middelen om de mens te temmen. Met het oog op alle ontwikkelingen op het terrein van de biotechnologie moet er een 'morele codex van antropotechnieken' komen. Sloterdijk ziet genetische manipulatie dus als een van de middelen, maar zeker niet als het enige middel om de mens te temmen. Ook betekent deze morele codex niet dat het tijd wordt voor een nieuwe ethiek.

PETER SLOTERDIJK

'We moeten het eerst hebben over de ontologie en de logica en pas daarna over de ethiek. De ethische maatstaven veranderen niet, maar eerst moeten we de omstandigheden begrijpen, moeten we weten waar we het over hebben. Dan kunnen we de maatstaven weer toepassen. Het grote probleem is dat we de huidige situatie niet goed interpreteren. Er moeten nieuwe begrippen worden ontwikkeld, waarmee we de veranderende werkelijkheid wel kunnen beschrijven. Momenteel leven we in een ontologisch Disneyland', zo verklaarde Sloterdijk in de Groene Amsterdammer. (de Groene Amsterdammer, jaargang 124, nr. 18, 6 mei 2000)

De lezing van Sloterdijk beroerde de gemoederen zeer, verschillende passages uit de tekst zijn ook zeer provocatief en voldoende reden voor discussie. Echter door één van de bij het congres aanwezige journalisten werd de lezing, bij het horen van termen als selectie, antropotechnieken en Übermensch, geïnterpreteerd als een pleidooi voor eugenetica naar nazistisch model. In de Frankfurter Rundschau werd dan ook alarmerend verslag gedaan van Sloterdijks standpunt. Dit was het begin van een langdurig debat en voor Sloterdijk andermaal het bewijs dat de massamedia het humanisme, het geduldig lezen van teksten en een goed beargumenteerde mening vormen, ingehaald heeft.

Wie de tekst leest, ziet in één oogopslag de overtrokkenheid van de schandaalartikelen.

Als belangrijkste aanstichter van het debat wordt Habermas aangewezen. Hij zou de discussie hebben aangewakkerd door 'roofkopiën', vergezeld van een verkeerde interpretatie van Sloterdijks tekst te sturen aan verschillende journalisten. Één van de journalisten die werd aangespoord tot het schrijven van een kritisch artikel over de *Regels* is Assheuer. In open brieven in *Die Zeit* onder de titel *De kritische theorie is dood* richt Sloterdijk zich tot Assheuer en Habermas. Hij geeft daarin nogmaals tekst en uitleg bij zijn essay en hij levert bovendien zeer cynische kritiek op Habermas, die volgens Sloterdijk zijn eigen communicatie-idealisme heeft verraden door de rechtstreekse dialoog met hem te vermijden. De brief eindigt zelfs met een grafrede voor de kritische theorie:

'De kritische theorie is op 2 september jl. gestorven. Ze was al geruime tijd bedlegerig, de kribbige oude dame, nu is ze van ons heengegaan. We zullen samenkomen aan het graf van een tijdperk om de

balans op te maken, maar ook om het einde van een hypocrisie te gedenken. Denken betekent danken, heeft Heidegger gezegd. Ik zou eerder zeggen, denken betekent herademen.' (Sloterdijk, *P. Regels voor het mensenpark*, Boom, Amsterdam 2000, p. 75)

In de Nederlandse uitgave van *Regels voor het mensenpark* zijn naast de vertaling van het essay van Sloterdijk, ook de belangrijkste commentaren opgenomen, die deel uitmaken van het debat. Niet alleen de 'schandaalartikelen', maar ook de meer bezonnen publicaties van journalisten en verschillende mensen van zowel binnen als buiten de filosofie, o.a. Safranski, Latour, Tugendhat, Vorstenbosch, Vollmer. Ook de eerdergenoemde open brieven van Sloterdijk zijn opgenomen. Het enige wat ontbreekt is Habermas reactie op deze brief. Hij gaf geen toestemming tot publicatie.

Peter Sloterdijk, *Regels voor het mensenpark, kroniek van een debat*, uitgeverij Boom, Amsterdam.

Bij uitgeverij Suhrkamp zullen binnenkort de twee versies, de lezing en het essay, van de *Regels voor het mensenpark*, samen met andere essays verschijnen onder de titel: *Nicht gerettet: Versuche nach Heidegger*.

TENTAMENROOSTER

TENTAMENS BLOK 5

WEEKEND

HERTENTAMENS BLOK 4

Dinsdag 4 juli	Woensdag 5 juli	Vrijdag 7 juli		Maandag 10 juli	Dinsdag 11 juli
9.00 - 12.00 uur Duits Idealisme BG: 465	9.00 - 12.00 Staat en individu in de nieuwere wijsbegeerte BG: 465			9.00 - 12.00 Vrijheid en moraal in de nwe. wijsbegeerte BG: 465	
		14.00 - 17.00 Kennisleer en Wetenschapsfilosofie Unnik: 311, T1: A		14.00 - 17.00 Geschiedenis nieuwere wijsbegeerte 2 Educatorium: Alfa	
19.00 - 22.00 uur Inleiding wijsgerige antropologie T1: 038				19.00 - 22.00 Log. instrumentarium kennisrepresentatie T1: 033	19.00 - 22.00 Kennisleer en Wetenschapsfilosofie Unnik: 311

N.B. Wie voor het tentamen **Duits Idealisme** niet op de gegeven datum an tijd aanwezig kan zijn, bestaat er de mogelijkheid om op **Dinsdag 11 juli van 9.00 - 12.00 (BG: 465)** het tentamen te maken.

MEDEDELINGEN

Gewijzigde openingstijden onderwijsadministratie

De onderwijsadministratie is in de zomerperiode (17 juli t/m 11 augustus) geopend van maandag t/m donderdag van 9.00 tot 12.30 uur.

Telefonisch zijn wij van maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 16.30 uur bereikbaar.

M.i.v. het collegejaar 2000/2001 is de onderwijsadministratie geopend op maandag, dinsdag en donderdag van 9.00 tot 16.30 uur en op woensdag van 9.00 tot 12.30.

In week 1 en 2 van ieder blok is de onderwijsadministratie op dinsdag en donderdag tot 19.00 uur geopend.

Telefonisch zijn wij van maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 16.30 uur bereikbaar.

Heraanmelding en studiegids

Half juni worden de heraanmeldingsformulieren voor het collegejaar 2000/2001 toegestuurd. Na ontvangst van uw heraanmelding sturen wij u een bon, waarmee de studiegids voor het nieuwe collegejaar kan worden afgehaald.

Wij verwachten dat de studiegids in de week van 10 juli beschikbaar is (informeer van tevoren of kijk even op internet).

De gids komt ook op het internet via: www.phil.uu.nl.

ERRATUM

In *De Filosoof nr. 4* zijn bij het interview met dr. Jan Bransen foto's gepubliceerd zonder ondertitels. Hierdoor is helaas onbekend gebleven dat deze foto's uit een archief komen. Ze zijn gemaakt naar aanleiding van de uitreiking van de prijs van de "docent van het jaar"-verkiezing in 1986.

RECEPTIE

Afscheidsreceptie Marc Bezem en Karst Koymans

Het faculteitsbestuur Wijsbegeerte nodigt u uit voor de afscheidsreceptie van dr. M. A. Bezem en dr. C. P. J. Koymans.

De receptie vindt plaats op vrijdag 30 juni van 4 tot 6 uur in het bedrijfsrestaurant van het BESTUURSGEBOUW (begane grond, Heidelberglaan 8).

Marc Bezem en Karst Koymans zijn een groot aantal jaren aan onze faculteit verbonden geweest, beide als medewerkers bij de disciplinegroep Theoretische Filosofie. Marc heeft naast zijn onderzoek en onderwijs vooral zijn sporen verdiend als CKI-coördinator, Karst vooral als docent logica en als systeembeheerder.

Wij hopen dat u in de gelegenheid zult zijn om op 30 juni te komen.

HUMANITAS DOMESTICA

De discussie over het mensenpark is, zoals deze elders in De Filosoof nr. 5 te lezen valt, ontstaan naar aanleiding van een lezing van Sloterdijk, Regeln für den Menschenpark. De centrale vraag: wat kan het humanistisch beschavingsideaal ten tijde van de huidige technologie nog betekenen? Hier een impressie van de essay-versie van de lezing.

Door C. van Sijl

Volgens Sloterdijk betekent het humanisme de "geëngageerde strijd om de mens terug te halen uit de barbarij". Nieuwe communicatiemiddelen hebben het schrift terug gedrongen en in de media van het amusement is er geen rem meer voor de verwildering en bestialisering van de mens. Ten tijde van Cicero zijn de remmende invloeden op de mens nog duidelijk gescheiden: het ontremmende aspect van de spelen in de amfiteaters werd een onontbeerlijke heerserstechniek. Wat *humanitas* heet, is de getemde ofwel gealfabetiseerde mens. Boeken zou men kunnen omschrijven als vriendschap stichtende telecommunicatie via het medium van de schrift.

"Het behoort tot het kenmerk van de *humanitas* dat mensen voor problemen geplaatst worden die te zwaar voor hen zijn, zonder dat ze zich zouden kunnen voornemen ze vanwege hun zwaarte niet aan te pakken. Deze provocatie van de mens door het onontkoombare, dat tegelijk niet te overmeesteren is, heeft al in het begin van de Europese filosofie een onvergetelijk spoor achtergelaten – en misschien is de filosofie zelf dit spoor in de breedste zin."

Met Heidegger vraagt Sloterdijk zich af wat ter wereld de mens nog kan domesticeren als het humanisme, als de school van het mensentemmen faalt? Wat temt de mens, als zijn eerdere inspanningen om zichzelf te temmen toch slechts tot een greep naar de macht over al het zijnde hebben geleid?

Ook Nietzsche wordt in de lezing aangehaald: "dat van de mensen in kleine huizen maar weinigen willen, de meesten enkel gewild worden. Enkel gewild worden betekent: louter als object, niet als subject van selectie bestaan." Sloterdijk vervolgt met de opmerking dat het een kenmerk van het technische en antropotechnische tijdperk is dat mensen steeds meer aan de actieve of subjectieve kant van de selectie belanden, zonder dat ze zich opzettelijk in de rol van selector hebben hoeven dringen. Hierna is het geen verrassing meer dat het spoor dat de filosofie door de geschiedenis heeft getrokken "in het bijzonder een discours over het hoeden en telen van mensen blijkt."

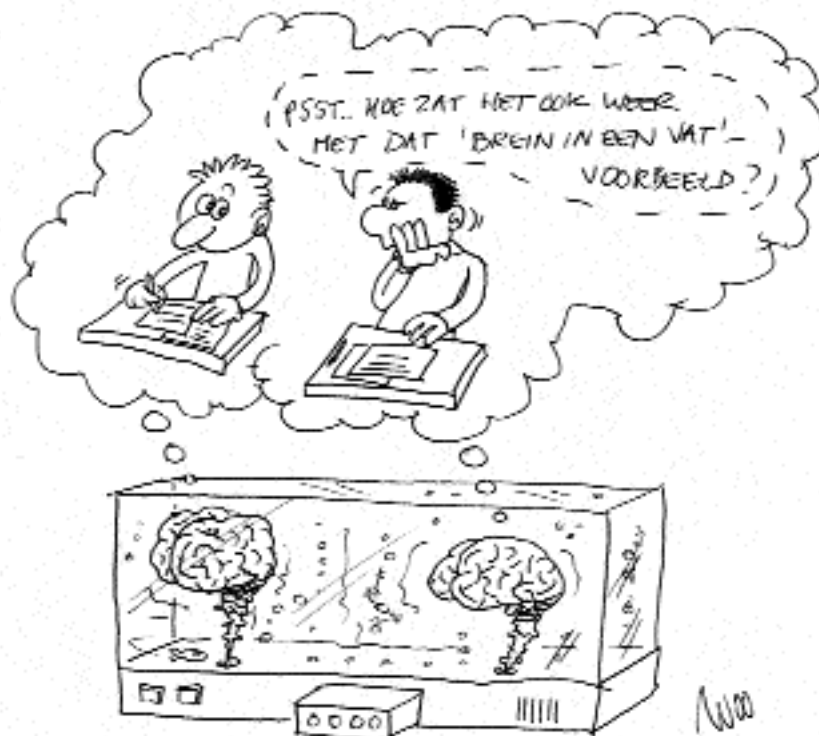
Tenslotte laat Sloterdijk aan de hand van Plato zien hoe een humanistische samenleving door een "opperhumanist" moet worden geleid, die de eigenschappen moet plannen van een elite die speciaal omwille van het geheel moet worden geteeld. Maar "2500 jaar na Plato lijkt het nu alsof niet alleen de goden, maar ook de wijzen zich hebben teruggetrokken en ons met onze onwijsheid en onze altijd halve kennis in de steek hebben gelaten. Wat ons in plaats van de wijzen rest, zijn hun geschriften in hun ruwe schittering en hun toenemende duisterheid."

Alle citaten uit: Sloterdijk, P. *Regels voor het mensenpark: kroniek van een debat*, Boom, Amsterdam 2000

¶

WILLEMS WORLD

TENTAMEN KENNISLEER:

SUMMER SUMMARY

Deze keer is er helaas geen uitgebreide kalender, gezien het geringe aantal activiteiten die in de zomer plaatsvinden. We signaleren wel alles wat we hebben kunnen vinden tot (en gedeeltelijk met) september. Daarna hopen we weer wat meer te melden te hebben.

INTERNATIONALE SCHOOL VOOR DE WIJSBEGEERTE

26 juni t/m 25 augustus – Leusden

De Internationale School voor Wijsbegeerte biedt de zomercursussen aan met de volgende thema's:

- 1) Identiteit en diversiteit
- 2) Tussen behoefte en verlangen, de mens volgens Emmanuel Levinas
- 3) Sokratisch gesprek
- 4) Les Fleurs du Mal, grensgevallen in de filosofie, de kunst en cultuur
- 5) Het lichaam
- 6) Contrasten Oost-West
- 7) Spinoza
- 8) De hogeschool der zintuigen
- 9) Levenskunst en verantwoordelijkheid
- 10) Bela Bartók
- 11) Filosofisch denkgereedschap

Aanvang: 10.30 uur. / Kosten : fl.375,- per cursus (vrienden ISVW fl.345,-) / Plaats: Hotel-conferentieoord De Queeste, Leusden.

Informatie: IVSW, Dodeweg 8, Leusden, tel. 31-(0)33-4227200, web: www.isvw.nl

LEZING DOOR PROF. DERMOT MORAN

5 juli – Utrecht

De lezing is getiteld: *Intentionality reconsidered- approaches to aboutness in contemporary philosophy*

Dermot Moran is hoogleraar filosofie aan het University College Dublin en hoofdredacteur van het International Journal of Philosophical Studies. Hij heeft onlangs een lijvig overzichtsboek geschreven over de geschiedenis van de fenomenologie: *Introduction to Phenomenology* (Routledge, 2000). In zijn lezing zal Prof. Moran behalve over klassieke fenomenologen ook spreken over hedendaagse filosofers of mind als Dennett en Searle.

Tijd: 16-18 uur / Kosten: gratis / Plaats: kamer 467, Bestuursgebouw, Heidelberglaan 8 / Informatie: Jan.Bransen@phil.uu.nl

ZOMERCURSUS UNIVERSITEIT VRIJ VAN NUT

9-21 augustus – Rochemaure, Zuid-Frankrijk

Zomercursus over de romantiek, vroeger en nu, in literatuur, filosofie, muziek, beeldende kunst en bèta-wetenschap. Hoofddocenten: Arnold Heumakers van de UvA en het Cultureel Supplement van NRC-Handelsblad en Henk de Jong, historicus aan de RuG.

Kosten: fl. 550,- pp. (incl. reis en verblijf) / Inschrijving: fl. 100,- overmaken op giro 4547437 t.n.v. Stichting UVVN, Cambridgelaan 509, 3584 DG Utrecht, en een mailtje te sturen of te bellen naar Beernd Noordkamp of zijn voicemail (030 2109 702). Het aantal plaatsen is beperkt.

SYMPOSIUM OVER HUBERT LAMPO

21 t/m 24 augustus – Brussel

Symposium over filosofie en literatuur aan de hand van het werk van Hubert Lampo.

Sprekers zijn onder andere: Paul van Aken, Antoon van Braembussche, Johan Stuy, Jean-Paul van Bendegem, Michel Dupuis, Martinus Bakker, Marc Journeé, Jef van Bellingen, Christian Foqué, Paul Wimmer en Gustaaf Cornelis.

Tevens interview met Hubert Lampo.

Tijd: aanvang 8.00 uur. / Kosten: BEF.1000/fl.50,- per dag (Studenten BEF.50/fl.25,-) / Plaats: Interuniversitaire Stichting, Ingang Marsveldstraat 30, 1000 Brussel, België. / Informatie: tel.: 32-(0)25274012, email: m.van.muijlwijk@skynet.

JEWISH MYTICISM

31 juli t/m 4 augustus – Amsterdam

The Amsterdam-Maastricht Summer University organiseert een congres over de joodse mystiek

Informatie: tel. 31-(0)20-6200225 / email: office@amsu.edu / internet:www.amsu.edu

JAARCURSUS FILOSOFIE OOST- WEST

9 september – Utrecht

Jaarcursus over 'Opvattingen over menselijkheid in spirituele en culturele tradities'. College 1: 'Chinese filosofie - Confucianisme: natuur en bestemming van de mens in het Chinese denken', door dr. K. L. van der Leeuw.

Tijd: 10:00-16:30 uur. / Toegang: fl. 50.00 / Plaats: Vredenburg 19, 3511 BB Utrecht, tel: 030-2310068 / Informatie: Stichting Filosofie Oost-West, Zaanmarktstraat 18, 4811 RL Breda.

TUNNELS EN TORENS

De meeste mensen die ooit in Parijs geweest zijn, zullen zich de Eiffeltoren, de Arc de Triomphe, of het Louvre wel het beste herinneren. Ik daarentegen denk toch de grootste indruk te hebben gekregen van de metro. Zelfs nu nog spoken de namen van de haltes me door het hoofd: van Chatelet naar Bonne Nouvelle, van Place de la Republique naar La Defense....

Door C. Ierna

Het begon allemaal met Jan Hein (zoals zo veel op deze faculteit...), die geen beslissing kon nemen of hij nou wel of niet meewilde op studiereis, waardoor we geen snelle, comfortabele Thalys, maar een trage, ongemakkelijke bus moesten nemen. Maar liefst negen uur na te zijn ingestapt kon ik me gelukkig op een bed neer laten vallen, nadat we de laatste hindernis (een gesloten voordeur van de herberg en bij kloppen geen gehoor hadden overwonnen met onze enige mobiele telefoon) en ik op het metershoge bed geklommen was.

Op een zonnige zaterdagochtend, verkwikt door de nachtrust zijn wij al gauw onder de grond gekropen om naar de Notre Dame te gaan. Aldaar moet ik bekennen dat ik een mystieke godservaring had (of iets dergelijks), want in de majestueuze schepen van de kerk, overspoeld met toeristen en ander gespuis, klonk een intense sissert uit de gewelfde hemelen, gevolgd door wat het elfde gebod moet zijn geweest: *Sssilence!*

Ondanks deze bijna dood ervaring hebben we ons toen via een aangename wandeling langs de Seine naar de hal van het station d'Orsay begeven. Aldaar heb ik enkele uren volledig verdwaasd rondgedwaald en mij verwonderd van het imposante aantal kunststukken in de hallen van dit station (hier kan de NS nog eens van leren...), totdat ik vriendelijk geïnformeerd werd dat dit niet slechts een museum leek, maar dat ook daadwerkelijk was.

Later in de namiddag hebben de vermetelen onder ons (waaronder ik) zich via de bloedsomloop van het Sacre Coeur naar het topje van diens koepel gewrongen. Alwaar tot aan de horizon 360 graden rond stad te zien was. Na het avondeten zouden we elkaar weer ontmoeten op het meest eenduidig bepaalde punt te Parijs: loodrecht onder de Eiffeltoren. Hier hadden echter ook enkele duizenden fans van de mij onbekende Johnny Hallyday afgesproken om zijn jubileum-concert bij te wonen...

Inmiddels bezweet en stoffig genoeg om schoner te worden van de douches in de herberg, zijn toen de minder losbolligen van ons (waaronder ik) daarheen teruggekeerd, terwijl de meer losbolligen nog een pilsje gingen pakken in het befaamde Quartier Latin.

Op de dag des Heren zijn wij naar het paleis des konings (the bold king of France) getrokken. Nog voor het vertrek begon echter het curieuze verhaal van de vijftien Indiaantjes, daar drie van ons niet volledig compos sui waren na de afgelopen nacht en dus liever in bed bleven liggen.

Net na onze intrede in de tuinen van Versailles lieten nog twee het afweten ten faveure van het alomtegenwoordige EK. Na uitbundig tussen waterperkjes en bloemenpoeltjes rondgedarteld te hebben wilden acht van ons alweer terug naar de stad, terwijl twee nog de royale slaapkamer wilden zien. Terug in de navel van Frankrijk splitsten nog twee mensen zich af (waaronder ik), om een wandeling te maken lang de highlights. Het bleek toch wel vrij ver te zijn om van de Eiffeltoren via de Arc de Triomphe, de Champs Elysees, het Parc des Tuileries en het Louvre naar de herberg terug te lopen, maar het was het waard vanwege de eer die ons bij terugkomst gegund werd door onze reisgenoten. Helaas kwamen zij midden in de nacht vertellen dat ze ons record hadden overtroffen, omdat ze meenden dat hetzelfde parcours bij nacht afgelegd wel het drievoudige waard was.

De volgende ochtend moest er natuurlijk onmiddellijk wraak worden genomen en ondernam een kleine deelverzameling (waardonder ik) de vermetele poging dit record opnieuw te breken. Via de Bastille, die ineens, buiten ons medeweten om gesloopt bleek te zijn toen we op het Place de la Bastille stonden, zijn we naar de Sorbonne gewandeld, om deze studiereis toch nog enigszins een studie-karakter te geven... Onderweg kwamen we diverse huizen van beroemdheden tegen, zodat we 's middags in de bus op weg naar huis een goed verhaal konden vertellen aan onze reisgenoten en onze eer herstellen.

Al met al valt te zeggen dat Parijs een vrij grote stad is, in alle betekenissen van het woord en met alle nadelen van dien: veel (te veel) mensen, tunnels, torens (waar almaar mensen opklimmen: ga dan toch naar de bergen, joh...)

In ieder geval zal ik me deze reis nog lang herinneren! Overigens: lof en hulde aan de Grote Smurf (*le Grand Stroumpf*) alias reisleider die ons o.a. op voortreffelijke wijze door de ondergrondse labyrinten geloodst heeft! Als improviseren van programma's een kunst is, is hij de meester!

DE TAFELMUZIEK

Hendrik VIII was geen aantrekkelijke huwelijkspartner. Hij trouwde zesmaal, scheidde tweemaal en veroordeelde tweemaal een echtgenote tot het schavot. Maar hij had ook een andere kant. Hij componeerde en onder het werk dat van hem overgeleverd is, bevinden zich liederen over eeuwige trouw. Thrillerschrijver Thomas Harris gebruikt deze dubbelheid in zijn laatste boek, *Hannibal*. *Hannibal* is dr. Hannibal Lecter, de psychiater die al in Harris' eerder geschreven *The silence of the lambs* een rol speelt. In beide boeken laat Harris cruciale wendingen in zijn verhaal aankondigen door muziek. De functie van de muziek lijkt in *The silence of the lambs* vooral illustratief, maar in *Hannibal* schuilt in de keuze van een werk van Hendrik VIII de verklaring voor eigenaardig gedrag van de hoofdpersonen.

Door A. van Savooyen

Bach als appetizer

In *The silence of the lambs* is Lecter onder zware bewaking opgesloten wegens meervoudige moord. Zijn eerste slachtoffer was fluitist bij het Baltimore Philharmonic Orchestra en dr. Lecter heeft zich van diens overschot ontdaan door het tijdens een dinertje op te dienen aan zijn onwetende gasten (het smaakte hen goed). Lecter wordt ook tijdens zijn gevangenschap bijzonder gevreesd, omdat hij superintelligent en onberekenbaar is. Hij doorziet mensen en weet hen te manipuleren, maar wordt door hen niet doorzien. Hij geldt als extreem gevaarlijk. Zijn meest doeltreffende aanvalstechniek is een hap uit iemands gezicht te bijten.

FBI-agente in opleiding Clarice Starling moet hem in *The silence of the lambs* bezoeken, omdat hij over informatie beschikt, die kan leiden tot de aanhouding van een massamoordenaar. Harris creëert een spanningsveld rond Starling. Ze is een jonge, ambitieuze vrouw. Het justitiële apparaat is een mannenbolwerk en Starling wordt meerdere malen hufterig en intimiderend behandeld. *Hannibal* Lecter gedraagt zich daarentegen charmant en voorkomend: tegenover Starling is hij de gentleman en zijn de rechtsfunctionarissen de smeerlappen.

Harris speelt deze dubbelheid prachtig uit. Veel lezers zal het net zo vergaan als Clarice Starling, die gaandeweg moeite krijgt haar wantrouwen jegens Lecter in stand te houden. *Hannibal* voelt op zijn beurt blijkbaar sympathie voor Clarice en hij geeft haar cryptische informatie, waarmee ze op het spoor van de massamoordenaar komt. Andere functionarissen leidt hij om de tuin en doet dat zo handig, dat ze hem een wederdienst verlenen: hij mag iets kiezen om zijn volstrekt kale cel op te fleuren. Hij vraagt een opname van Bachs Goldbergvariaties in de uitvoering van Glenn Gould.

Dit is een belangrijk moment in het verhaal. Lecter wordt door de muziek geprikkeld. Hij luistert intens en zijn tong glijdt als vanzelf langs zijn tanden..., een ontsnappingsplan komt in hem op. Terwijl Bach klinkt, vreet Lecter aan het gezicht van een onvoorzichtige gevangenisbewaarder en neemt vervolgens de benen.

Hendrik VIII als koppelaar

In *Hannibal* heeft Lecter plastische chirurgie ondergaan en zich een andere identiteit aangemeten. Hij werkt in Florence als deskundige op het gebied van de Italiaanse Renaissance. Lecter wordt gezocht door zowel de FBI als door één van zijn slachtoffers, een man die vroeger deerlijk door hem verminkt is en zich wil wreken.

Harris gebruikt in *Hannibal* dezelfde truc als in *The silence of the lambs* om spanning te creëren: mensen van wie je zou verwachten dat ze goed zijn gedragen zich slecht en omgekeerd. Het verminkte slachtoffer, Mason Verger, blijkt een sadist te zijn (dat is ook de reden waarom Lecter hem destijds te grazen heeft genomen) en FBI-functionarissen maken Clarice Starling nog steeds het leven zuur.

Harris maakt de kannibaal Lecter menselijker door een verklaring voor zijn gedrag te geven: hij is zwaar getraumatiseerd door een voorval in de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast blijkt hij nog regelmatig aan Clarice Starling te denken: heeft de meervoudig moordenaar en menseneter toch ook een hart?

Lecter leidt in Florence het leven van gerespecteerd wetenschapper. In zijn vrije tijd bezoekt hij het theater om Scarlatti te horen, of hij speelt zelf op zijn klavecimbel verschillende stukken van Hendrik VIII en de Goldbergvariaties van Bach.

Dat laatste is niet zo slim, want het is mede daardoor dat een Italiaanse politiemann hem herkent. Deze levert hem echter niet uit aan de FBI, maar verraadt hem voor grof geld aan Mason Verger. Starling is *Hannibal* intussen ook op het spoor. Ze is net op tijd om de gruwelijke mishandeling die Mason voor Lecter in petto had te verhinderen, maar raakt daarbij zelf zwaar gedrogeerd door een verdovingsmiddel dat eigenlijk voor dieren bestemd is. *Hannibal* weet samen met de bewusteloze Starling te ontsnappen naar een afgelegen huis.

Het verhaal neemt dan een onverwachte wending. *Hannibal*, die medicus is (psychiater), verzorgt Clarice. Tussen de bedrijven door speelt hij *If love now reigned*, een compositie van Hendrik VIII, op zijn klavecimbel. Clarice knapt beetje voor beetje op. *Hannibal* en zij vertellen elkaar vertrouwelijk over de moeilijkheden die ze in hun jeugd ondervonden hebben.

Hannibal organiseert een dinertje voor hen twee, waarvoor hij zelf kookt. Eerst speelt hij *If love now reigned*, dan dient hij het eerste gerecht op: de voorhoofdskwabben van de FBI-man die Starling het meest heeft dwarsgezet.

En onze positieve held Starling, sympathiek, intelligent, moedig, een van de weinige normale personages in Harris' rareiteitenkabinet, deze bewonderenswaardige vrouw smikkelt mee uit de hersenpan van haar kwelgeest en begint een liefdesrelatie met *Hannibal the Cannibal*. Deze verrassende omslag is, denk ik, alleen te verklaren uit de muziek die Harris koos.

VAN DE KANNIBAAL

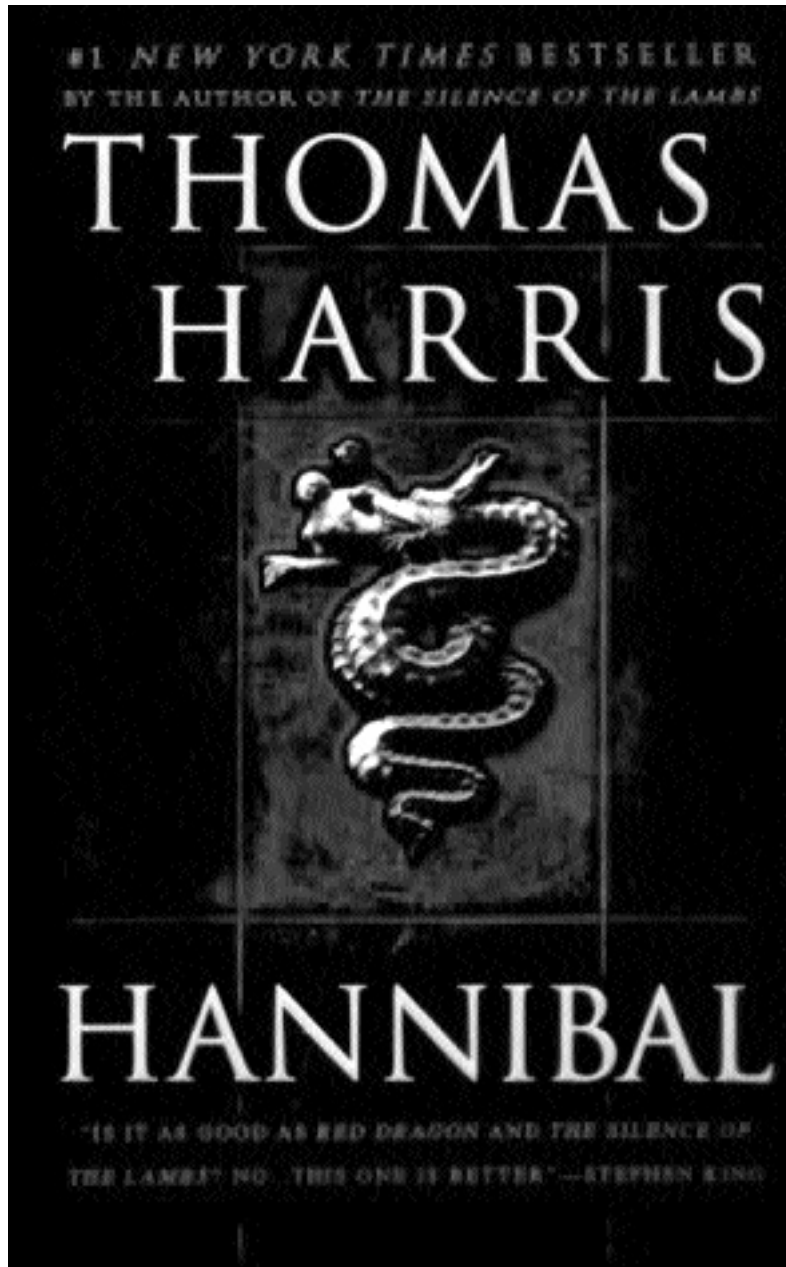
De smaak van de kannibaal

Hannibal Lecter is een vertegenwoordiger van het type 'geniale misdadiger', hij is in zijn normale doen een verfijnd en erudiet man. Het is niet voor niets dat Harris hem deskundig laat zijn op het gebied van de Italiaanse Renaissance: Hannibal voldoet aan het ideaal van de volmaakte hoveling. Zijn keuze voor Bachs Goldbergvariaties wordt gemotiveerd door zijn interesse in structuur. Harris legt niet uit waarom Hannibal juist voor de uitvoering van Glenn Gould kiest, maar hij schrijft zijn boeken zo nauwgezet dat aan het noemen van diens naam betekenis moet worden gehecht. Glenn Gould karakteriseerde de Goldbergvariaties als een 'vreemde mengeling van zachte meegaandheid en overtuigende geldingsdrang die typerend is voor het viriele ego' (in Glenn Goulds *Over muziek*, Baarn 1990, blz. 43). En de eigenschappen die Gould aan de Goldbergvariaties toekent, zijn precies de eigenschappen die Harris aan Hannibal Lecter geeft. De functie van de muziek is hier illustratief.

Anders ligt dat met de keuze van *If love now reigned* van Hendrik VIII. Dit lied duikt op als Harris zijn lezers aan het schrikken maakt door Clarice Starling mensenvlees te laten eten en haar in de armen van Hannibal te drijven. Dit voelt als verraad en veel recensenten hebben over deze episode hun verwondering uitgesproken. Rinus Ferdinandusse kwam als enige met een mogelijke verklaring: Starling is volgens hem 'gewogen en te licht bevonden' (in *Vrij Nederland*, 19 juni 1999). Hij heeft ongelijk.

De verklaring voor de opmerkelijke omslag moet gezocht worden in de tekst van *If love now reigned*, het lied dat Hannibal en Clarice samenbrengt. Harris zorgt al voor spanning door juist een werk van Hendrik VIII met zijn beruchte liefdesleven te

kiezen, maar er is nog meer aan de hand. *If love now reigned* is geen liefdeslied, maar juist een jammerklacht over een wereld waarin de liefde niet heerst. De afgunst heerst en geliefden moeten hun gevoelens onderdrukken. De tekst is melancholiek en dat geldt ook voor de melodie (beluister *The complete music of Henry VIII, All goodly sports*, uitgevoerd door Sirinu, Chandos 0621).

Hendrik VIII heeft wel liefdesliedjes geschreven en Hannibal kent in ieder geval zijn *Green grow the holly*, waarin de zanger zijn trouw aan zijn vrouw belijdt. Maar Harris laat hem niet dit vriendelijke melodietje spelen om Clarice voor zich te winnen, want het is niet in de eerste plaats de liefde die dit tweetal bindt: het is de buitenwereld die hen naar elkaar toedrijft. Harris beschrijft in zijn boeken een wrede samenleving waar de wet van de jungle geldt. Starling accepteert geen onrecht en raakt in haar strijd daartegen beschadigd. Lecter heeft ook een strikt rechtsgevoel; hij werd tot zijn kannibalisme gebracht door een jeugdtrauma en zet zijn tanden alleen in wie niet deugt. Ze zoeken een schuilplaats bij elkaar. Niet Clarice Starling, zoals Ferdinandusse oppert, maar de rechteloze, destructieve samenleving wordt te licht bevonden.

Wie bij dit verloop van de geschiedenis het meest wint is Hannibal Lecter. Hij moest zich toch al voor de FBI verbergen en doet dat nu in gezelschap van een leuke, jonge vrouw. Clarice Starling gaat met Hannibal - gezien zijn bijtgrage gedrag - in ieder geval een spannende tijd tegemoet. Ze vormen een ongelijk, maar krachtig duo. De film die naar het boek *Hannibal* gemaakt wordt, zal ongetwijfeld ook de moeite van een bezoek waard blijken, zeker als de hoofdrollen net als in *The silence of the lambs* gespeeld worden door Jodie Foster en Anthony Hopkins.

SLOTERDIJK VS. HABERMAS

Jarenlang bepaalde Jürgen Habermas de manier waarop er werd gedebatteerd. Als hij sprak, luisterde iedereen. Die tijd lijkt voorbij te zijn. Habermas is niet langer de dominante figuur in de filosofie. Peter Sloterdijk is de rijzende ster.

Door Prof. Dr. W. van Reijen

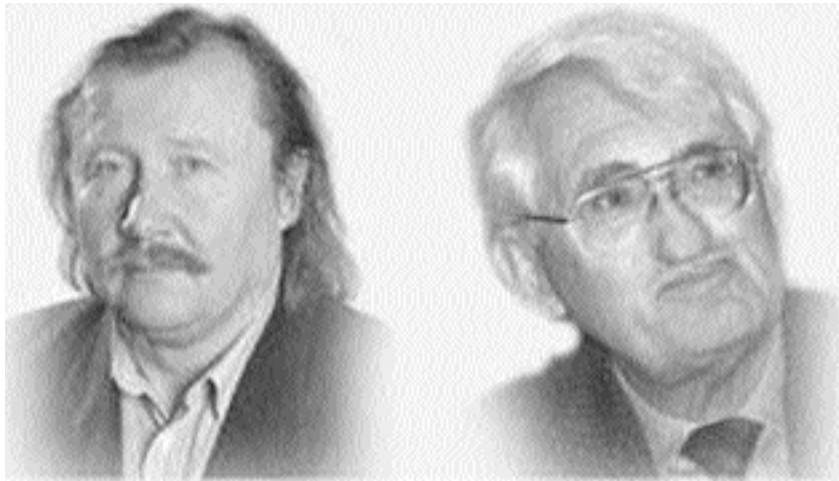
Habermas is niet blij met de opkomst van een concurrent zoals Sloterdijk. Dat verklaart deels zijn getergde reactie: "Ja meneer Sloterdijk, U begrijpt wel dat ik nooit de moeite heb genomen Uw boeken te lezen." Habermas is ook niet blij met Sloterdijk, omdat deze volgens hem de kwade geesten oproept, Nietzsche en Heidegger uitvoerig behandelt. Dat Sloterdijk dat kritisch doet, wordt niet opgemerkt.

De lezing van Sloterdijk is prachtig opgebouwd, zowel filosofisch als literair. Aardig is de paralleliteit tussen het genetisch materiaal en de cultuur die we overdragen. Op beide terreinen vinden ingrijpende veranderingen plaats: enerzijds de informatietechnologische revolutie en anderzijds de vergaande mogelijkheden van genetische manipulatie.

Het is ook onredelijk om te zeggen dat hij daar nooit Heidegger en Nietzsche bij had mogen halen. Heidegger was al ten tijde van het nazisme fel tegen eugenetica. Daarin zag hij een radicale vertechnologisering van de mens, waar hij sowieso tegen was. Nietzsche kun je wel oproepen als voorstander van genetische manipulatie, maar hij verwoordde slechts wat in zijn tijd

vanzelfsprekend werd gevonden. Men moet niet vergeten dat Nietzsche weliswaar een rassentheoreticus was, maar ook gefulmineerd heeft tegen het antisemitisme.

Sloterdijk haalt ook Heideggers brief over het humanisme aan: humanisme is niet de oplossing, maar juist de kern van het probleem, omdat het zegt: wij zijn in orde, we laten iedereen aan het woord, we streven naar consensus. Deze fraaie façade van humanisme en democratie staat volgens Sloterdijk echter in dienst van de genadeloze machtsuitoefening die erachter schuilgaat

Voor Habermas is er geen onduidelijkheid: iets is goed of slecht. Voor Sloterdijk ligt het anders: met een slecht geweten doen we wat we doen; eigenlijk valt het niet te rechtvaardigen, maar we moeten toch wat. Dat geldt ook voor de biotechnologische revolutie. Die schept gigantische problemen. Dat bevalt ons niet en daarom zwijgen we er maar over.

Sloterdijk haalt het verborgene, getaboëiseerde, irrationele naar boven, want alleen daarin is de kennis van de ware aard van deze maatschappij opgesloten. Die noot moet je kraken om te laten zien wat er werkelijk aan de hand is: de verhuisdiering, het temmen van mensen tot schoothondjes.

(Bron: interview met Prof. Dr. W. van Reijen in Trouw, zaterdag 16 oktober 1999. Samengevat door C. Ierna)

È PERICOLOSO SPORGERSI

Op 28 april jl. trad Peter Sloterdijk op in de Rode Hoed in Amsterdam. In Regels voor het Mensenpark laat Sloterdijk zich, zich baserend op een kritische lectuur van Heideggers Brief over het Humanisme, uit over de stand van onze westerse cultuur en de mogelijke betekenis van de genetische veranderingen die we in de nabije toekomst doelbewust dankzij toenemende kennis en technieken bij de mens teweeg zouden kunnen brengen. Één van de suggestieve opmerkingen die hij in de Rode Hoed maakte, was dat de filosofie, en met name de antropologie, zich tot op heden teveel heeft geconcentreerd op de vraag wie of wat de mens is en te weinig op de vraag waar de mens is.

door Dr. J. Vorstenbosch

Geïnspireerd door deze opmerking vraag ik hier aandacht voor de vraag, wáár Sloterdijk zelf welke standpunten naar voren bracht en wat deze locatie voor invloed zou kunnen hebben op de inhoud en strekking van zijn beweringen. Daarmee introduceer ik meer een probleem, dat van een soort topisch relativisme dat Sloterdijk lijkt uit te dragen (wat iemand zegt is geheel afhankelijk van waar hij het zegt), dan dat ik zelf een opvatting ten beste geef over bijvoorbeeld onze cultuur of biotechnologie. Maar dat lijkt me voor een filosofisch periodiek niet erg, en al helemaal niet, omdat de figuur van Sloterdijk onder dit gezichtspunt van topisch relativisme vaak meer doelwit van bedenkingen is dan de inhoud van zijn woorden. De man laat zich volgens velen te vaak zien op plekken waar een filosoof niet hoort te zijn.

Mijn belangrijkste bron voor deze 'spoor terug'-exercitie wordt overigens gevormd door de uitlatingen die Sloterdijk in Amsterdam deed, terzijde gestaan door Heideggerkenner Rudiger Safranski (een duo dat we zowel qua voorkomen als qua taakverdeling het beste kunnen karakteriseren als de Asterix en Obelix van de Duitse filosofie [zie illustraties, red.]).

De eerste plek waar Sloterdijk aan het woord komt, is het in middels b e f a a m d e Slot Elmau in Beieren waar hij in de zomer van 1999 voor een gehoor van theologen en filosofen over

R. SAFRANSKI

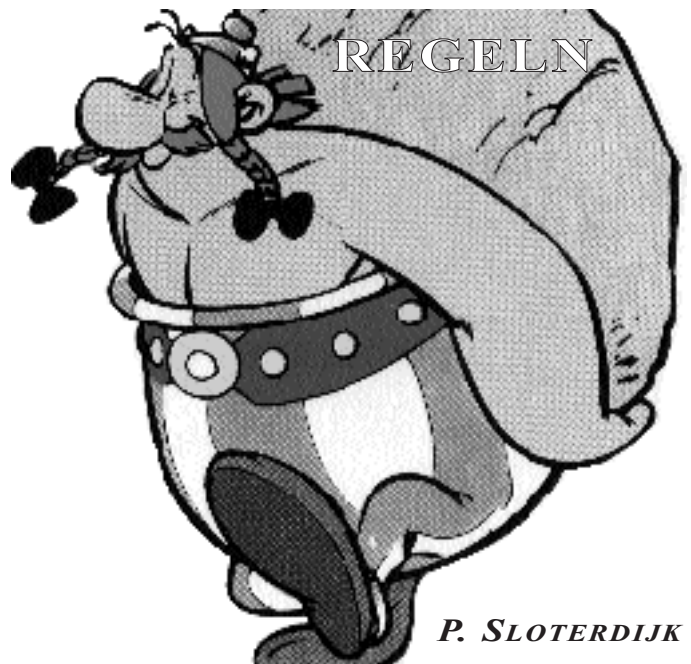
Heidegger en het humanisme sprak, in een interessante en complexe lezing. Later bleek dat zich onder het gehoor ook een journalist bevond die Sloterdijks woorden naar een tweede en aanzienlijk gevaarlijker plek bracht: de Duitse media. Aldaar gearriveerd waagde Sloterdijk zich, aangevallen door allerlei groepen, aan een soort vlucht naar voren en hij maakte van het publieke debat gebruik om de vloer aan te vegen met Habermas en zijn volgelingen die de adoratie voor de democratie zo ver doorvoeren, dat ze zijn opgehouden met denken. Sloterdijk deed een soort Neo-Nietzscheaanse oproep om weer gevaarlijk te gaan denken.

De derde plek is dan de *Rode Hoed*, waar Sloterdijk in een gemoedelijke causerie allerlei verdachtmakingen terzijde legde, zich beriep op de plaats waar zijn eerste woorden werden uitgesproken (een filosofisch congres met theologen die hij op stang had willen jagen met biologische metaforen als tucht en temming) en zich ten aanzien van de gentechnologie op zeer gematigde wijze uitliet. Zijn standpunten bleken ongeveer het omgekeerde van wat velen in de lezing hadden gehoord: hij was juist een aanhanger van het aloude Duitse Bildungsmodel, voorstander van een educatief reveil en tegenstander van biotechnologische manipulatie behalve voor verschrikkelijke ziekten.

De vierde plek is een Amsterdams café in de nacht van Konninginnedag, waar ik door een aantal mensen mee naar toe getroond was en naast het feestvarken Sloterdijk was gepoot. Daar liet Sloterdijk zich tot een aantal uitspraken verleiden die bij mij toch weer twijfel deden rijzen aan zijn programma en agenda. Hij zei o.a. met zijn interventies in de debatten wel degelijk de aandacht te hebben willen vestigen op de onderbelichting van het voortplantingsvraagstuk in de huidige culturele en filosofische analyses. Zijns inziens was het een reëel probleem dat in het verleden in sommige tijden en culturen de toegang tot de voortplanting en daarmee tot de samenstelling van de genenpool van de mensheid sterk selectief was, met ver-

streckende uitsluitingsmechanismen voor vaak grote groepen (soms wel 50%). Dat dit, als het al waar is, ook voor de hedendaagse discussie relevant is, vond ik weer moeilijk te rijmen met de uitspraak die hij publiekelijk die avond had gedaan dat in een geglobaliseerde wereld met open grenzen elke regulering van voortplanting op bijvoorbeeld gronden van ras of eigenschappen sowieso onmogelijk zou worden.

Meer dan de inhoud van de debatten die zich op elk van deze plekken afspeelde, houdt me op deze plaats de pretentie tot Gevaarlijk Denken bezig die Sloterdijk in zijn blazoen lijkt te hebben geschreven. De Elmauer lezing had ook een ongevaarlijk bestaan kunnen gaan leiden in een of andere congresbundel, zoals de meeste andere filosofische lezingen (of niet soms?). In de *Rode Hoed* was Sloterdijk per slot van rekening vooral gemoedelijk (goed getafeld?) en dacht hij allesbehalve gevaarlijk. In het café deed hij weer allerlei potentieel gevaarlijke uitspraken, maar was de context er niet naar om de lont bij het vuur te houden. Blijft over als locatie voor het Gevaarlijke Denken: de media. Ruzie met het Kritisch Theoretische establishment dat zich volgens Sloterdijk heeft overleefd, Heidegger, Nietzsche en de eugenetica als springstof.

P. SLOTERDIJK

De bredere vraag die zich op basis van deze historie vooral opdringt, is: wat is dat eigenlijk, Gevaarlijk Denken, en wáár is het? Hoe steekt het concept 'gevaarlijk' in deze verbinding met denken in elkaar en voor wie en waarom heeft het een magnetische werking? Vooralsnog is mijn conclusie dat het vooral gevaarlijk is, als lezingen die voor een select gehoor van ingewijde filosofen worden gehouden, onverwacht in media, die voor het grote publiek toegankelijk zijn, terecht komen, maar misschien moeten filosofen juist doelbewust dat gevaar zoeken. Getuigt dat van moed of van verkeerde pretenties, of is hier de bekende waarschuwing op internationale treinen van toepassing? *É pericoloso sporgersi*. Het is gevaarlijk om iets uit het raam te gooien. Dat geldt niet alleen voor flessen, maar ook voor gedachten.

MIJN LAATSTE ERVARINGEN

Tegen de tijd dat het einde van mijn studie nadert, bestaat het grootste werk eruit om datgene nog te doen wat ik me had voorgenomen. Ik houd van hard werken, dat is het punt niet, maar ik verafschuw de stress die erbij komt en de angst of je het allemaal nog op tijd zal halen. Maar het ergste vind ik het, als het contact met de mensen waar ik mee te maken heb niet goed loopt of als ik niet begrijp waarom ze iets zeggen.

Door R. den Dikken

Mijn afstudeerscripties 'Filosofie' en 'Wijsbegeerte van de pedagogiek' mochten gecombineerd worden en daar ben ik heel blij om. Hulde voor de faculteit Wijsbegeerte! Deze toezegging heeft voor mij als consequentie dat ik nu met drie begeleiders te maken heb, twee begeleiders van filosofie (binnen filosofie volgde ik twee hoofdvakken) en één van pedagogiek. Ze leven erg met mij mee en willen mij graag helpen om op tijd te kunnen afstuderen. Maar soms kan ik een advies van iemand niet opvolgen, omdat hij niet de enige is met wie ik rekening moet houden.

Iets waar ik heel erg van baal is dat mij halverwege maart verteld werd dat mijn pedagogiekbegleider niet mijn eerste begeleider mocht worden, maar halverwege mei werd mij gezegd dat dit wel mocht. Daardoor had ik in eerste instantie mijn aandacht

vooral op de filosofen gericht en dus kreeg mijn pedagogiekbegleider pas twee maanden later te horen dat hij mijn eerste begeleider werd. Nu kende ik hem al erg goed vanwege onze anderhalfjarige samenwerking met betrekking tot mijn scriptie voor 'Pedagogiek', maar ik kan me toch voorstellen dat hij de nodige voorbereidingen tot het schrijven van mijn nieuwe scriptie ook had mee willen maken en ook ik heb zijn hulp in die tijd erg gemist en had sterk het gevoel dat ik alles in mijn eentje moest uitzoeken, ondanks de aangeboden hulp van één van de filosofiebegeleiders.

Drie begeleiders voor een scriptie van acht studiepunten is een ontzettende luxe. Het was voor mij echter wel lastig om uit te zoeken wie mij waar mee zou kunnen helpen, want 'drie heren dienen' is een beetje veel. Daarom was het misschien lastig om achter mijn verhaal het verhaal te horen dat alles nog gewijzigd kan worden, dat er niets vaststaat, dat het slechts een voorstel is, hoewel het er één is, waar ik ontzettend goed over nagedacht heb, maar dat daarom nog niet onfeilbaar is. Voorstellen zijn er om niet uitgevoerd te worden, net zo als er wetten zijn om overtreden te worden en plannings om overschreden te worden. Gaandeweg het schrijven zal ik wel merken waar het op uitkomt en wat er haalbaar blijkt te zijn voor zowel de filosoof als de pedagoog in mij.

¶

Colofon

Hoofredactie: Claartje van Sijl

Eindredactie: Daphne van der Nagel, Claartje van Sijl

Vormgeving: Carlo Ierna

De redactie:

Wilco Kruijswijk, Kari Marx, Cindy de Hoop

De Filosoof Nr. 5 Juli 2000

oplage: 400

De deadline voor Nr. 6 is 14 Juli

Kopij kan ingeleverd worden via de *De Filosoof*-Folder in *Students General*, het postvakje bij de administratie of e-mail aan de.filosoof@phil.uu.nl

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen te wijzigen of in te korten.

Uitgave van de FUF & de Faculteit Wijsbegeerte
Heidelberglaan 8
3584 CS Utrecht

TOT SLOT

Aan mij dus de eer om de laatste woorden van dit jaar in *De Filosoof* te schrijven. Ik grijp de gelegenheid aan om de vertrekkende Karst Koymans en Marc Bezem van harte te bedanken voor wat zij al deze jaren voor de studenten hebben betekend in hun verschillende functies en om hen succes te wensen met de rest van hun loopbaan.

Ook alle dank voor iedereen die de redactie in het eerste levensjaar van *De Filosoof* heeft geholpen door artikelen, reacties en stripjes in te sturen en door advies te geven bij het oprichten van de krant, het maken van de lay-out, etc., etc.. We hopen volgend jaar net zulke goede adviezen en enthousiaste bijdragen te mogen krijgen!

Veel succes met de laatste tentamens en eventuele hertenamens en tot na de zomer!

C. van Sijl

¶

